

Discursu institucional del Presidente de l'Academia

Sres. académiques y académicos, autoridaes, amigos y amigues de l'Academia, amigos y amigues d'Asturies.

40 años reivindicando les «Lletres asturianas»

Quixere, en primer llugar, davos les gracias pola vuesa asistencia a esti actu de celebración de les «Lletres Asturianas». L'agradecimientu de mio ye inmensu porque sé que pa muchos y munches trátase d'una asistencia llargamente caltenida nel tiempu.

Pa persones como yo, per otru llau, qu'asistieron a tolos díes de les Lletres dende aquel llonxanu 1980 hasta güei, cualquier *Día de les Lletres* tien un sentíu especial. Nésti, por exemplu, porque, decataívos, ye la primer vegada que, oficialmente, se fai esti actu en «Uviéu». Sí, tamos en «Uviéu» y eso ye mui importante, simbólicamente mui importante. A mi, que fui miembru de «Conceyu Bable Uviéu», qu'estudié y soi profesor na Universidá d'Uviéu y que vivo nesta ciudá dende va más de 30 años, emocioname poder dicir que la capital d'Asturies ye «Uviéu». Y entiendo meyor que nunca'l sentimientu que pudo tener otra muncha xente cuando, nel so momentu, Xixón, Llangréu, A Caridá o Les Regueres, por exemplu, pudieron recuperar la so denominación tradicional.

Pero ye que, arriendes d'ello, güei nun ye una edición más de les Lletres Asturianas. Güei ye'l *XL Día de les Lletres Asturianas*. Dacuando dízenos que na vindicación de los derechos llingüísticos de los asturianos y asturianas hai que dir adulces, pasu ente pasu, ensin prieses... y nós asumimos esi encamientu: llevamos 40 años pidiendo xusticia llingüística p'Asturies. ¿Podrá dicir daquién qu'equí hai precipitación o falta de perspectiva temporal nes nubes propuestes?

Son 40 años de demandes, pero tamién de llogros qu'hai que festexar porque a lo llargo d'esti tiempu, por exemplu, afitóse la codificación léxica, ortográfica y gramatical de la llingua ya iguóse un estándar funcional, prácticu y modernu; la llite-

ratura y la música n'asturianu algamaron unos cumales que malpenes podríen acolumbrase a mediaos del sieglu pasáu; la llingua aportó a les escueles y a les aules universitaries; los servicios de normalización asitiáronse con puxu na vida de los conceyos más importantes d'Asturies; féxose —y faise— un periodismu de calidá na llingua del país... En fin, Asturias sedría agora mesmo irreconocible ensin la presencia viva, diaria y cotidiana del vieyu idioma de los asturianos y les asturianas.

A riqueza llingüística y cultural d'Asturias, d'otra banda, estímase muito miyor si temos en conta a realidá del territoriu asturiano del Navia-Eo; tan asturiano dafeito como as terras de Siero ou de Llangréu. Eiquí, el puxo cultural, el mantenemento das tradicióis y l'emprego da llingua propia, da outra llingua propia d'Asturias, da fala, eonaviego ou gallego-asturiano, conforman un elemento máis da xuntura harmónica del noso poble. Tamén a lo llargo d'estos 40 anos a fala féxose máis de todos os asturianos y asturianas al marxe del sou asitiamentu nel Oriente, nel Centro ou nel Occidente da comunidá. Agora todos y todas queremos máis a esta outra llingua d'Asturias porque la conocemos máis y porque la sentimos máis cerca de nós. Conscientemente, a fala supo tamén adautarse y medrar dende a perspeutiva llingüística, lliteraria, comunicativa y musical como a miyor forma d'asegurar qu'os sous usuarios tuveran os mesmos deretos llingüísticos qu'os demáis ciudadanos d'Asturias. Nesta xeira tuvemos ayudando con esfouto dende a Secretaría Llingüística del Navia-Eo del Academia da Llingua Asturiana y imos seguir féndolo.

Los nuevos académicos

Y falemos de los nuevos académicos. L'Academia acaba acoyer nesti actu a dos nuevos miembros correspondientes de la institución: D. Pablo Texón Castañón y D. Alberto Fernández Costales. Los sos méritos y el so valir, acabamos sentilo, son incuestionables, de mou que somos nós, los que yá tábemos na Academia, los que nos sentimos percontentos de poder cuntar col sofitu personal, organizativu y téunicu qu'implica pa la nuesa institución el fechu de poder trabayar a comuña con un escritor en llingua asturiana de la sonadía de Pablo Texón y con un investigador y sociollingüista de la solvencia d'Alberto Fernández. Namás queda, entós, da-yos les gracias más fondes por aceptar ser miembros de l'Academia y desear que la so nueva condición seya un estímulo más nel so llabor futuru pa esparder la creatividá y la investigación social que s'espresa en llingua asturiana.

L'Academia sigue trabayando

A lo llargo del añu, n'otru sen, nel periodu que va del caberu Día de les Lletres hasta güei, l'Academia siguió desendolcando un importante llabor científicu. Dientro d'esti podríamos citar, mui en síntesis, la espublización anovada del *Informe sobre la Llingua Asturiana*, una demanda d'investigadores y estudiosos que s'averen per primer vegada a la conocencia de la nuesa realidá llingüística al

traviés d'un estudiu nel que se recueye la entidá histórica, llingüística, lliteraria, xurídica y sociollingüística del asturianu.

Tamién l'Academia, nesti casu xunto col Conseyu de la Mocedá del Principáu d'Asturies, llevó alantre la investigación «La Mocedá y la Llingua Asturiana» y asoleyó un *Avance de Resultaos* qu'amuesa'l sofitu, verdaderamente inequívocu, del sector de la población asturiana d'ente 16 a 29 años al procesu de recuperación llingüística d'Asturies. De xuru que podremos ser optimistes y enfotanos nel futuru cuando esti estudiu, por exemplu, tresllada un alcuerdu cola oficialidá del 86% per parte de los mozos y moces d'Asturies o un porcentax de sofitu del 77% polo que cinca al emplegu paralelu del asturianu y castellanu como llingua vehicular nes escuelas.

Otramiente, na estaya de les publicaciones periódiques, la institución dio a la lluz nuevos números de les revistes científiques *Lletres Asturianas*, *Cultures*. *Revista Asturiana de Cultura y Ciencies*. *Cartafueyos Asturianos de Ciencia y Teunoloxía*.

Polo demás, como tolos años, entamó les Xornaes Internacionales d'Estudiu y los cursos y actividaes de la Universidá Asturiana de Branu (UABRA), dambes xeres en collaboración cola Universidá d'Uviéu. Tamién en xuntura con esta institución, y en rellación col *Diccionariu Etimolóxicu de la Llingua Asturiana*, unviáronse a imprenta los tomos II, III y IV d'esta obra cimera de la filoloxía asturiana de la que ye autor Xosé Lluis García Arias.

Nel ámbitu de l'anovación léxica espublizáronse 3 importantes aportaciones al traviés del Centru TermAst de l'Academia, les correspondientes a la *Terminoloxía Musicolóxica*, a la *Terminoloxía Electoral Básica* y a los *Términos Básicos de Bioquímica y Bioloxía Molecular*.

Dientro de la faza etnográfica y falando del *Atlas Sonoru de la Llingua Asturiana*, féxose'l trabayu de campu y editáronse les grabaciones VII y VIII, correspondientes, respetivamente, a los conceyos de Xixón y Uviéu.

L'Academia, arriendes d'esto y col enfotu de facilitar l'emplegu social y didácticu d'artículos rellacionaos cola fastera eonaviega, completó la dixitalización de la revista *Entrambasaguas*. A revista del *Navia-Eo*. Tamién en rellación cola llingua eonaviega, l'Academia, siguiendo'l pidimientu de práuticamente tolos conceyos del occidente, aprobó l'entamu de los trabayos pa espublizar el diccionariu normativu del Gallego-Asturiano. A tal efeutu, punxo yá en marcha una base de datos pa entamar la recoyida de material léxico que lleve a la fechura d'una obra que consideramos estratéxica p'Asturies dende'l puntu de vista cultural.

En fin, l'Academia tamién roblaba nesti periodu dos importantes convenios de collaboración científica, respetivamente, cola Universidá d'Uviéu y col Ecomuséu La Ponte del conceyu de Santu Adrianu.

Diximos l'añu pasáu, y nesti mesmu actu, que'l llabor institucional de calter téunico-científicu ye pa nós d'una importancia incuestionable y güei queremos perafitar esta idea porque'l conocimientu científicu de la llingua y la so codificación son preseos fundamentales pal so caltenimientu como llingua de cultura n'Asturies.

La nueva llexislatura y el futuru de la llingua

Quixere falar agora del futuru inmediatu de la llingua. La casualidá fexo qu'esti actu coincidiera prácticamente col entamu de la campaña eleutoral pa les eleiciones autonómiques y municipales. Nun voi referime a los resultaos de les xenerales, anque sí amuese'l mio enfotu porque se llogre bien llueu un gobiernu estable y que, acordies cola Constitución, seya sensible a les particularidaes culturales y llingüístiques de tolos pueblos d'España.

Centrándonos, entós, n'Asturies y en rellación cola Academia, tengo que dicir que la institución fórmenla persones, muyeres y homes, que, individualmente, tienen la so propia ideoloxía política. De fechu, na Academia tán representaes toles sensibilidaes polítiques; pero, sorrayo, toles sensibilidaes polítiques «democrátiques».

Esto ye, nun s'asitien ente nós posiciones que podríamos calificar como «señardoses del pasáu totalitariu», y non solo porque seyan un peligru pa la llingua, sinón porque son un peligru pa les llibertaes.

Pero l'Academia ye una institución del Principáu qu'actúa, acordies colos sos fines, como corporación coleutiva y nesi sen ye dafechu y escrupulosamente neutral dende'l puntu de vista políticu. Esa ye, per un llau, la meyor garantía de la so independencia y, per otru, l'únicu mou de poder rellacionase llealmente col Gobiernu d'Asturies (seya esti d'esquierdes, de centru o de dereches).

L'Academia ye neutral, nós proclamamos la nuesa neutralidá activa; pero la sociedá asturiana, los votantes y les votantes, nun van ser neutrales y van analizar los programes electorales tamién polo que fai referencia a les propuestes en materia de política llingüística y cultural. De xuru qu'una parte importante de la xente nun va decidir el so votu, exclusivamente, en función de la cuestión llingüística, pero sí xuntando ésta a los programes que se propongan p'abordar los graves problemes colos qu'arrecostina Asturies: crisis demográfica, ausencia de planificación científico-teunolóxica, emigración de la mocedá, paru y precariedad, desigualdá de xéneru, escaezu de l'Asturies rural, etc.

En cualquier casu, y como se dixo enantes, conformáu'l Gobiernu d'Asturies pa los vinientes cuatro años, l'Academia siempre tará a disposición de l'alministración y de los sos xestores culturales pa seguir trabayando pola dignificación de la llingua y pol llogru definitivu del so afitamientu xurídicu. A naide se-y escapa, nesti sen y teniendo en cuenta les propuestes electorales de les que se da

anuncia, que la próxima llexislatura pue representar, *a priori*, la meyor y más importante oportunidá histórica pal caltenimientu del idioma asturianu.

Quiero finar con una cabera reflexón insistiendo nel papel social que vien xugando l'Academia.

Y dexáime facer un pocoñín d'história: l'Academia, que yá reclamare Xove-llanos nel sieglu XVIII, ye una institución asturiana heriede de los enfotos democráticos de Conceyu Bable en plenu franquismu. L'Academia féxola, en 1980, el Conseyu Rexonal d'Asturies, muérganu pre-autonómicu presidíu pol socialista Rafael Fernández. La so composición y estatutos fueron daos en 1981 pol mesmu Conseyu Rexonal y tien unes finalidaes que se puen resumir na xera científico-normativa y na tutela de los derechos llingüísticos de los asturianos. Eso ye lo que se nos dio fecho y eso ye lo que nós asumimos cuando entramos a formar parte de la institución.

Ye dicir, cuando l'Academia fai les normes ortográfiques y el diccionariu normativu ta cumpliendo'l so llabor estatutariu, pero tamién cuando reclama que l'artículu 3.2 de la Constitución se faiga efeutivu n'Asturies cola oficialidá de la llingua, o cuando demanda la creación de la especialidá docente pal profesoraú o cuando propón midíes concretes de dignificación del asturianu nos medios de comunicación.

Dende llueu, l'Academia de la Llingua Asturiana que yo presido enxamás fai-rá propuestes rellacionaes, por exemplu, cola política ecolóxica o urbanística de la comunidá, pero sí falará cuando consideremos que los derechos llingüísticos que fixa la Constitución nun se tán cumpliendo n'Asturies, a la escontra de lo que pasa col exerciciu plenu d'esos derechos en Galicia, Navarra, País Vascu, Cataluña, Valencia, Baleares o la Vall d'Arán. Ye cierto qu'agora mesmo dende posiciones minoritaries, estremes y pre-democrátiques dalgunos quixeren cuestionar trafulleramente'l nuesu ser y los nuesos fines, pero eso nun ye nenguna novedá. Na historia recién –alcordáivos d'aquellos «sensatos y pensantes»– l'Academia y la llingua tuvieron detractores y d'un ciertu altor intelectual. Entós ganamos nididamente'l debate argumental y social, de mou qu'agora, conociéndolos, tampoco vamos esmolecenos y retruca-yos con una racionalidá que de xuru nun diben nin entender nin asumir.

Lo que sí ye claro ye que l'Academia va seguir, igual que los movimientos sociales, nel llabor diariu y continuu de dignificación d'una llingua que representa, oxetivamente, un bien social p'Asturies y un derechu pa tolos ciudadanos que quieran facela de so en llibertá.

Y nesta xera sé que vós, y los asturianos y asturianes, vais seguir encontrando a la vuesa institución llingüística como máxima garantía pal futuru de la llingua y la cultura d'Asturies.

Y acabo haciendo de mio les pallabres de la poeta Marisa López Diz

PORQUE CREO NESTA LLINGUA
 como creo nel sol y na boriada,
 na bayura de los praos y del orbayu,
 na folla del camín y na baldeba,
 na voz del ríu y de la naspá,
 na soledá del guixu y del arriero,
 nel dolor del aladru y el rinchar de la madera,
 nel morgazu qu'embeleña la memoria,
 nel silenciú qu'anuncia la xelada,
 na lluria qu'amarra'l corazón a la tierra.
 Porque creo nesta llingua
 que ye ponte y ayalga,
 uncia y semiente...

Más nada, ¡oficialidá, llingua y cultura...!

XOSÉ ANTÓN GONZÁLEZ RIAÑO
 (Uviéu, 3 de mayu de 2019)